

GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN ÖYKÜLERİNDEKİ DEYİMLERİN TANINIRLIK VE SAYDAMLIK DERECELERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ*

Duygu UÇGUN**
Gökhan ÇETİNKAYA***

Öz: Bu araştırmanın amacı, Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü okuyucular için yazdığı öykülerindeki deyimleri saydamlık ve tanınırlık dereceleri bakımından incelemektir. Tarama modelindeki betimsel nitelikli bu araştırmanın örneklemini 53 öykü oluşturmuştur. Araştırma ikinci (256), üçüncü (423) ve dördüncü (222) sınıfta öğrenimlerini sürdüren toplam 901 öğrenci ile yürütülmüştür. Deyimlerin saydamlık derecesi beş uzman tarafından deyimın gerçek anlamı ile deyimsel anlamı arasındaki ilişkiye göre belirlenmiştir. Deyimlerin katılımcı öğrenciler tarafından tanınırlık derecelerinin belirlenmesi için üçlü likert tipi bir ölçek oluşturulmuştur. Yapılan çözümleme sonucunda, incelenen yapıtlarda saydamlık derecesi bakımından en çok, kısmen ilişkili deyimlerin yer aldığı ve deyimlerin büyük oranda orta düzeyde tanındığı belirlenmiştir. Ayrıca, deyimlerin tanınırlık düzeylerinin sınıf değişkenine göre farklılaştığı, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Deyimler, çocuk edebiyatı, figüratif dil

* Bu çalışma, 15 Mayıs 2015 tarihinde Niğde Üniversitesinde gerçekleştirilen Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı Gençlik Edebiyatı Ödül Töreni kapsamındaki Sempozyumda sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

** Doç. Dr.; Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

*** Doç. Dr.; Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

INVESTIGATION OF IDIOMS IN GÜLTEN DAYIOĞLU'S STORIES IN TERMS OF TRANSPARENCY AND FAMILIARITY DEGREES*

Duygu UÇGUN**
Gökhan ÇETİNKAYA***

Abstract

The purpose of this study is to investigate the idioms in Gülten Dayioğlu's stories that were written for 8 years and above in terms of transparency and familiarity degrees. The research is a descriptive survey model. The sample of the study consists of 53 stories. Research was conducted with a total of 901 students who continue their education in second (256), third (423) and fourth (222) grades. The transparency degree of idioms were identified by 5 experts according to the degree of agreement between literal and figurative meaning of an idiom. A triple-point Likert-type scale was created to determine the degree of familiarity of idioms by participating students. In the result of analyzes, it was identified that partly related idioms are most put in appearance in terms of transparency in analyzed works. And the familiarity of idioms were identified most as medium level. Moreover, it is identified that the familiarity degree of idioms are significantly differ according to grade variable, but not according to gender variable.

Key words: Idioms, children literature, figurative language

Giriş

İletişim, duygu, düşünce ve isteklerin anlatılma ve anlaşılma sürecidir. Bu sürecin başarısı alımlayıcının, konuşucunun kastettiği anlamı yorumlama becerisine dayanır (Lacroix, Aguert, Dardier, Stojanovik ve Laval, 2010: 608). İnsanlar, iletişim sürecini daha etkili kılmak amacıyla yazılı ve sözlü anlatımlarında benzetme, deyim ve atasözlerine de yer verirler. Bu, doğal dilin yaratıcı yaklaşımıyla yeniden biçimlendirilmesidir (Bayat ve Çetinkaya, 2014: 206). "Figüratif dil" olarak adlandırılan bu yapı, edebî ve estetik kaygıyla kelimelerin gerçek (literal) anlamlarının dışında -yakın ya da uzak bir ilgi nedeniyle- başka bir anlamda kullanılmasıyla oluşmaktadır (Karataş, 2011).

* This study is the extended form of oral presentation which was presented at "Gülten Dayioğlu Children and Youth Literature Foundation Reward Ceremony on 15th May 2015.

** Assoc. Prof. Dr.; Nigde University, Faculty of Education, Department of Turkish Education.

*** Assoc. Prof. Dr.; Nigde University, Faculty of Education, Department of Turkish Education.

Deyimler, figüratif dilin bir biçimidir ve bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlamaktadır (Aksan, 2003: 36). Deyimler, iki ya da daha fazla sözcüğün ardışıklık oluşturduğu dil birimleridir (Seberian ve Fotovatnia, 2011). Geleneksel yaklaşımda deyimler; anlamı, deymi oluşturan sözcüklerden çıkarılamayacak birden çok sözcükten oluşan birimler olarak tanımlanır (Fraser, 1970; Swimney ve Cutler, 1979). Günümüzde ise deyimlerin anlamsal olarak çözümlenebilen dilsel birimler olduğu kabul edilmektedir. Alan yazında yer alan deyim tanımları araştırmacıların odaklandıkları özelliklere göre farklılaşmaktadır. Çalışmalara bakıldığında deyimlerin temelde sözdizimsel özellikleri (Abrahamsen ve Burke-Williams, 2004) ve anlamsal özellikleri (Fernado ve Flavell, 1981; Cacciari ve Glucksberg, 1991) temelinde tanımlandığı ve sınıflandırıldığı görülür.

Abrahamsen ve Burke Williams (2004) deyimleri sözdizimsel olarak donuk (syntactically frozen) ve esnek (syntactically flexible) olmak üzere iki türde sınıflandırır. Sözdizimsel olarak donuk özelliğe sahip deyimler değişime izin vermez. Buna göre bazı deyimler edilgen yapılamaz ve deymi oluşturan sözlüksel ögeler değiştirilemez ya da yeniden sıralanamaz. Buna Türkçedeki “*soluk soluğa kalmak*” deymi örnek verilebilir. Deyimdeki sözlüksel ögelerden herhangi biri değiştirildiğinde ya da edilgen yapıldığında deyim anlamı değişime uğrar ya da anlamsız bir yapı durumuna gelir. Öte yandan, sözdizimsel olarak esnek deyimler ise değişimlere açıktır. Örneğin “*Tüm yaşamını gözünün önünden geçirdi.*” ile “*Tüm yaşamı gözünün önünden geçti*” tümcelerinde deyim etken ve edilgen olması deyim anlamında bir bozulmaya neden olmaktadır.

Deyimler anlamsal özelliklerine göre ise çözümlenebilen dilsel birimler olarak görülmektedir. Buna göre, deyimlerin anlambilimsel yapıları deyim bileşenlerinin çözümlenebilmesine uygundur (Arıca Akkök, 2009: 63). Yani, deymi oluşturan sözcüklerden bazıları kendi anlamıyla işleyebilir ve bundan dolayı sözcüklerin temel anlamları (literal meaning) ile deyim anlamları (idiomatic meaning) arasında bir ilişki kurulabilir (Bayat ve Çetinkaya, 2014). Var olan bu ilişki birbirine koşut fakat farklı adlarla ve yöntemlerle tanımlanmaktadır. Nunberg ve diğerleri (1994: 495; akt. Arıca Akkök, 2009: 61) deyimleri deyim bileşenlerinin tüm deyim anlamına etkisini göz önünde bulundurarak, normal biçimde çözümlenebilen (normally decomposable), normal olmayan çözümlenebilirlikteki (abnormally decomposable) ve anlambilimsel olarak çözümlenemeyen deyimler (semantically nondecomposable) olarak sınıflandırmıştır. Subaşı Uzun (1991) ise “*Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri*” adlı çalışmasında “*tam deyimler ya da birinci dereceden deyimler*”, “*yarı deyimler ya da ikinci dereceden deyimler*” ve “*üçüncü dereceden deyimler*” olmak üzere deyimlerde üçlü bir derecelenmenin varlığını ortaya koymuştur. Bu sınıflandırmalara ek olarak alan yazında birçok çalışmada da deyimler saydamlık derecelerine göre sınıflandırılmaktadır (Nippold ve Rudzinski, 1993). Saydamlık ya da anlamsal çözümlene-

nebilirlik bir deyimim imgesel ve temel anlamları arasındaki uyumun derecesini işaret eder (Cain, Oakhill ve Lemmon, 2005: 67). Saydam deyimlerde figüratif anlam, temel anlamın eğretilemeli uzantısı niteliğindedir. Örneğin “kendi köşesinde yaşamak” deyiminde deyimsel anlam, beğin ortaya koyduğu temel anlamın uzantısı niteliğindedir. Saydamlık derecesi düşük başka bir deyişle opak deyimler ise temel anlamla deyimsel anlam arasında ya düşük derecede ilişki bulunan ya da hiç ilişki bulunmayan deyimlerdir. Birini özlemek anlamına gelen “kalp kırmak” bu türden bir deyimdir (Bayat ve etinkaya, 2014: 209-210).

Metni kavramada bireysel farklılıkların etkisini belirlemeye yönelik yapılan günümüzdeki birçok araştırmadan elde edilen bulgular, çocukların deyimleri anlamasında başlıca üç etmenin etkili olduğunu göstermektedir. Bu etmenler, “saydamlık”, “tanınırlık” ve “bağlam”dır. (Cain, Oakhill ve Lemmon, 2005: 71).

Deyimlerin tanınırlığı “bir deyimim dilde ne sıklıkta yer aldığı” biçiminde tanımlanmaktadır. Tanınırlık ve sıklık birbiriyle girişik kavramlardır. Bir deyimim yazılı ve sözlü dilde kullanım sıklığı fazlaysa, o deyimim tanınırlığının da yüksek olacağı söylenebilir (Liu, 2008). Gernsbacher’a (1984) göre tanınırlık, bir konuşucu ya da dinleyicinin deyimsel bir anlatım ya da bir sözcükle karşılaşma sıklığının derecesi olarak düşünülür (Akt. Nordmann, Cleland ve Bull, 2014). Ayrıca, ocuklar, gençler ve yetişkinler, daha iyi tanıdıkları deyimleri az tanıdıkları deyimlerden daha kolay anlamlandırabilirler (Cain, Oakhill ve Lemmon, 2005: 66; Aljabri, 2013: 663). Tanınırlık etkileri, imgesel dil gelişiminin “dil deneyimi hipotezi” içinde açıklanır (Nippold ve Taylor, 2002). Çalışmaların sonuçları tanınırlığın deyimim işlemlenme hızını ve kavranmasını etkilediğini göstermektedir. Buna göre, tanınırlık derecesi yüksek deyimler düşük deyimlere oranla daha hızlı ve doğru işlemlenir (Schweigert, 1986; Qualls ve Harris, 1999).

Deyimim saydamlık derecesi ile kavranması arasında güçlü bir ilişki vardır (Nippold ve Taylor, 1995). Saydamlık derecesi yüksek deyimler düşük olan deyimlere oranla daha kolay kavranır (Nippold ve Rudzinki, 1993). Bunun nedeni, saydamlık derecesi yüksek deyimlerin işlemlenme sürecinde alımlayıcının anlamsal çözümlenme yapabilmesine olanak sağlamasıdır. Alımlayıcı deyimim oluşturan bileşenlerin gerçek anlamından yola çıkararak deyimsel anlama ulaşabilir. Saydamlık derecesi düşük olan deyimlerde ise alımlayıcının böyle bir strateji işletebilmesi mümkün değildir. Çünkü deyimim oluşturan her bir bileşen öbek içinde imgesel anlamıyla yer alır.

Ana dilini kullanan bireyin deyimleri tanınmasında ve deyimim anlamını yorumlamasında bağlam önemli bir işleve sahiptir. Çünkü, bağlam alımlayıcının tanınırlığı düşük deyimleri tanınması ve doğru anlamı yapılandırması açısından etkin ipuçları sunar. Eğer bir deyimim anlamı bilinmiyorsa ve bu deyimim saydamlık derecesi düşükse alımlayıcının deyimim anlamını yorumlayabilmesi için var olan tek kaynak bağlamdır. Yani, alımlayıcının bağlamdan çıkarım stratejisini işletmesi gerekir.

Deyimler okur tarafından tanınmadığında ve deyimlerin anlamı bilinmediğinde okurun o deyimini yorumlayabilmesi için *anlamsal çözümleme* (deyim saydamsa) ve *bağlamdan çıkarım* olmak üzere iki strateji vardır (Cain, Towse ve Knight, 2009). Levorato ve Cacciari (1995,1990; akt. Cain, Towse ve Knight, 2009), imgesel edinç gelişiminde bu iki stratejinin önemli olduğunu belirtmektedir. Bu iki stratejinin alımlayıcı tarafından işletilebilmesi için yukarıda tanımları ve kavrama sürecinde önemi vurgulanan saydamlık ve bağlam kavramları önemli değişkenlerdir. Deyimin saydamlık derecesi yüksekse çocuk deyimini gerçek anlamıyla imgesel anlamı arasında güçlü ilişki olan öğeden yola çıkarak deyimse anlamsal çözümleme yapabileceği düşünülebilir. Fakat deyim saydamlık derecesi düşükse, yani opak bir deyimse çocuğun anlamsal çözümleme yapabileceği mümkün olmaz. Böyle bir durumda çocuğun deyimini anlamını yorumlayabilmesi için kullanılabileceği strateji, bağlamsal çıkarımdır. Fakat öğrencilerin bu stratejileri kullanabilme becerileri yaşlarıyla doğru orantılı olarak gelişir. Levorato ve Cacciari'nin (1999) çalışmalarının sonuçları 9 yaşındaki çocukların anlamsal çözümleme stratejisini kullanarak bağlam dışı durumlarda deyimini imgesel anlamını yorumlayabildikleri, 7 yaşındaki çocukların ise yorumlayamadıkları yönündedir. Benzer olarak, Gibbs'in (1991) çalışmasının bulguları da bu çalışmayla koşturur. Her iki çalışmada da çocukların yaşı ilerledikçe ve dilsel şemaları yetkinleştikçe anlamsal çözümleme yapabileceği becerilerinin arttığı yönünde yargılar yer almaktadır. Bunun yanında, çalışmalarda yer alan ortak bulgu çocukların bağlamsal çıkarım becerilerinin, anlamsal çözümleme becerilerinden önce geliştiği ve bağlam içinde sunulan deyimlerin anlamının bağlam dışında sunulan deyimlerin anlamından daha kolay ve doğru yorumlanabildiğidir.

Türkçe alan yazın incelendiğinde 8 yaş ve üstü düzeye seslenen çocuk kitaplarında yer alan deyimleri saydamlık derecesi açısından inceleyen ve bu yaş grubunun deyimleri tanıma derecelerine ilişkin bir çalışma olmadığı görülmektedir. Oysa, yukarıda sözü edilen çalışmaların sonuçları çocukların deyimleri kavrama sürecinde deyimlerin saydamlık ve tanınırlık derecesinin önemli olduğunu, tanınırlığı düşük ve anlamı bilinmeyen deyimlerin imgesel anlamının yorumlanmasında bağlamın önemli katkıları olduğunu göstermektedir. Bu önemden hareketle araştırmada Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü okuyucular için yazmış olduğu öykülerde yer alan deyimlerin saydamlık derecelerini ve ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri tarafından tanınırlık düzeylerini saptamak amaçlanmıştır. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki soruların yanıtı aranmıştır:

1. Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü okuyucular için yazmış olduğu öykülerinde yer alan deyimler, saydamlık derecesi bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü okuyucular için yazmış olduğu öykülerinde yer alan deyimlerin katılımcılar tarafından tanınırlık derecesi nedir?
3. Deyimlerin tanınırlık derecesi, sınıflara göre farklılık göstermekte midir?
4. Deyimlerin tanınırlık derecesi, cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile yapılmış betimsel bir çalışmadır. Tarama modelleri; geçmişte veya hâlen var olan bir durumu, var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2000).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü düzeyine seslenen öykü kitapları, örneklemini ise belirtilen düzeye uygun evrenden seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen 10 çocuk kitabı ve seçilen kitaplarda yer alan toplam 53 öykü oluşturmaktadır. Örnekleme yer alan öykü kitapları ve kitapların içinde yer alan öyküler şunlardır: (1) *Sıcak Ekmek*: (a) Sıcak Ekmek, (b) Kaybolan Çocuk, (c) Dilek'in Köpeği, (d) Anneler Yalan Söyler Mi?, (e) Cem Sağını Solunu Bilmiyordu, (f) Kara kedinin Yavruları; (2) *Kır Gezisi*: (a) Kır Gezisi, (b) İpek'in Doğum Günü, (c) Kara Benekli Kuzu, (d) Korudaki Bebek; (3) *Azat Kuşu*: (a) Azat Kuşu, (b) Yoğurtçunun Çingırağı, (c) Gökçen Kız Çeşmesi, (d) Leylek Karda Kaldı; (4) *Kırmızı Bisiklet*: (a) Kırmızı Bisiklet, (b) Masal Ağacı, (c) Korkak Gülten, (d) Anılar İçinde Bir Anı; (5) *Deli Bey*: (a) Deli Bey, (b) Yakup'un Oğlağı, (c) Çınarın Yaprakları, (d) Kara Kedi, (e) Sınıf Geçme Armağanı, (f) Köylü Güneşe Aldandı; (6) *Damdaki Korkuluklar*: (a) Damdaki Korkuluklar, (b) Çöp Kutusundaki Ayakkabı, (c) Piyangodaki Kurbağa, (d) Köpek Paltosu, (e) Bencil Karga; (7) *Uçurtma*: (a) Uçurtma, (b) Bilge'nin Sevinci, (c) Ak Kuzu, (d) Cengiz'in Yeni Arkadaşları, (e) Yalancı Çocuk, (f) Cılız Oğlak; (8) *Neşeli Boyacı*: (a) Neşeli Boyacı, (b) Annemin Salataları Ninemin Turpları, (c) Can Matematiği Sevmiyordu, (d) Hayri Kiraz Fidanına Bağlanmıştı, (e) Bahar Yağmuru Çabuk Diner; (9) *Şenlik Günü*: (a) Şenlik Günü, (b) Fatma Nine'nin İneği, (c) İkizler, (d) Mavi Torbada Ne var?, (e) Tarla Faresi ile Ev Faresi, (f) Haylaz Tay; (10) *Uçan Motor*: (a) Uçan Motor, (b) Şerif'in Balıkları, (c) Kuyruklu Yalan, (d) Yağmurla Gelen Barış, (d) Hırsız Karga.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Katılımcılar 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Niğde İli merkez okullarında ikinci (256), üçüncü (423) ve dördüncü (222) sınıflarda öğrenimlerini sürdüren toplam 901 öğrencidir. Çalışma grubunun ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden seçilmesinin nedeni örnekleme yer alan öykülerin 8 yaş ve üstü okuyucuya yönelik olmasıdır. Ayrıca, eğitim değişkeninin deyimlerin tanınırlılığıyla ilişkisinin sorgulanması amaçlandığından üç ayrı eğitim düzeyinde öğrenim gören öğrenciler tercih edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Çalışmada ilk önce 53 öyküde yer alan deyimler her iki araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda örnekleme yer alan 53 öykünün yer aldığı 10 kitabın içinde toplam 197 deyim belirlenmiştir. (Belirlenen deyimler Ek-1'de veril-

miştir.) Deyimler belirlendikten sonra, araştırmamızın birinci sorusu çerçevesinde saydamlık derecelerini belirlemek için Bayat ve Çetinkaya'nın (2014) çalışmasından hareketle deyimlerin sözdizimsel bir yapı olarak ortaya koyduğu gerçek anlam ve sözlükte geçen deyimsel anlamını içeren bir tablo hazırlanmıştır. Her bir maddenin saydamlık derecesini belirlemek için uzmanlardan deyimlerin gerçek anlamı ile deyimsel anlamı arasındaki anlamsal ilişkiyi yakın ilişkili, kısmen ilişkili ve ilişkisiz olarak belirlemesi istenmiştir. Bu belirlemeyi yapması için dilbilim ve Türkçe eğitimi alanlarından 5 farklı uzmandan yararlanılmıştır. Uzmanlara gönderilen tablodan alınan üç örnek madde aşağıda Tablo 1'de yer almaktadır:

Tablo 1. 197 Deyimin Saydamlık Derecesini Belirlemek İçin Hazırlanan Tablodan Üç Örnek Madde

	DEYİM	GERÇEK ANLAMI	DEYİMSEL ANLAMI	SAYDAMLIK DERECEŚİ		
				Yakın ilişkili	Kısmen ilişkili	İlişkisiz
1	İple çekmek	Bir nesneyi iple kendine doğru çekmek	Zamanın gelmesini sabırsızlıkla beklemek, çok istemek	Yakın ilişkili	Kısmen ilişkili	İlişkisiz
2	Tadına doyamamak	Yediğı bir yiyeceğı sürekli yemek istemek	Herhangi bir şeyi çok beğenmek.	Yakın ilişkili	Kısmen ilişkili	İlişkisiz
3	Yüreğı şişmek	Kalbinin içi hava ile dolarak genişlemek, büyümek.	Can sıkıcı şeyler dinlemekten bunalmak.	Yakın ilişkili	Kısmen ilişkili	İlişkisiz

Daha sonra, saydamlık derecesi belirlenen deyimlerin katılımcı öğrenciler tarafından tanınırlık derecesini belirlemek için ne sıklıkta karşılaştığı *çok*, *bazen* ve *hiç* seçeneklerinin yer aldığı bir 3'lü likert tipi ölçek hazırlanmıştır. Deyimlerin tanınırlık düzeyini belirlemek amacıyla oluşturulan tabloda yer alan maddelerden üçü aşağıda Tablo 2'de yer aldığı gibidir:

Tablo 2. Deyimlerin Tanınırlık Düzeyini Belirlemek Amacıyla Oluşturulan Maddelerden Üç Örnek

NO	DEYİMLER	ÇOK	BAZEN	HİÇ
1	İple çekmek	ÇOK	BAZEN	HİÇ
2	Tadına doyamamak	ÇOK	BAZEN	HİÇ
3	Yüreğı şişmek	ÇOK	BAZEN	HİÇ

Hazırlanan 197 deyim içeren form ile ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf düzeyinde eğitim görmekte olan toplam 45 öğrenciye ön uygulama yapılmış, böylece öğrencilerin aynı istek ve güdü ile değerlendirebileceğı deyim sayısı belirlenerek verilerin üç ayrı

oturumda toplanmasına karar verilmiştir. İlk iki oturumda 66 üçüncü oturumda 65 deyim yer aldığı form öğrencilere verilmiş ve öğrencilerden formda yer alan deyimle ne sıklıkta karşılaştıklarını ilgili alana işaretlemeleri istenmiştir. Bu işlem üç hafta süreyle üç ayrı oturumda gerçekleştirilmiştir. Ölçme aracının güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık güvenilirlik katsayılarından Cronbach Alfa formülü kullanılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin güvenilirliğinin 0,979 olduğu görülmüştür.

Katılımcıların yanıtlarına ilişkin sonuçlar istatistik programına aktarılmış ve araştırma soruları doğrultusunda çözümlenmeler yapılmıştır. Deyimlerin tanınırlık derecesini saptamak için ortalamalar hesaplanmıştır. Ortalama puanlar yorumlanırken 0,66'ya göre aralıklar belirlenmiştir (Balçı, 2005). Örneğin 1-66 aralığı "hiç", 1,67-2,33 aralığı "bazen", 2,34-3.00 aralığı "her zaman" biçiminde yorumlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın soruları çerçevesinde elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucu ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Deyimlerin Saydamlık Derecesi Bakımından Görünümü

Araştırmanın birinci sorusu "Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü okuyucular için yazmış olduğu öykülerinde yer alan deyimler saydamlık derecesi bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?" biçiminde oluşturulmuştur. Bu soruya yanıt aramak için örnekleme yer alan deyimlere 5 uzmanının verdikleri yanıtlar çözümlenmiştir. Ortaya çıkan bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Deyimlerin saydamlık derecesine göre dağılımı

Saydamlık Derecesi	Sıklık	Yüzde
Yakın İlişkili	31	15,7
Kısmen İlişkili	99	50,3
İlişkisiz	67	34,0
Toplam	197	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi incelenen yapıtlarda yer alan toplam 197 deyim 31'i (%15,7) yakın ilişkili, 99'u (%50,3) kısmen ilişkili ve 67'si (34,0) ilişkisiz olarak bulgulanmıştır.

Deyimlerin Tanınırlık Derecesine İlişkin Görünüm

Araştırmanın ikinci sorusu "Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü okuyucular için yazmış olduğu öykülerinde yer alan deyimlerin katılımcılar tarafından tanınırlık düzeyi nedir?" biçiminde oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucunda, ikinci sınıf öğrencilerinin 47, 102, 120, 132 numaralı deyimleri yüksek derece, 49, 55, 58, 79, 80 ve 103 numaralı deyimleri düşük derecede ve geriye kalan toplam 181 deyim ise orta derecede tanıdıkla-

rı görülmüştür. Üçüncü sınıf öğrencileri ise örnekleme yer alan toplam 197 deyimden 14, 15, 18, 32, 34, 47, 50, 51, 66, 69, 70, 72, 90, 96, 102, 110, 115, 117, 120, 124, 126, 130, 132, 133, 134, 139, 145, 164, 166, 174, 175, 182 numaralı deyimleri yüksek, 29, 79, 103, 146, 159, 185 numaralı deyimleri düşük ve geriye kalan toplam 158 deyim orta derecede tanınırlardır. Dördüncü sınıf öğrencileri de 1, 2, 4, 14, 15, 18, 27, 32, 33, 34, 36, 39, 41, 42, 47, 50, 51, 57, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 81, 90, 91, 96, 98, 102, 110, 115, 117, 120, 126, 128, 130, 132, 133, 137, 138, 145, 166, 174, 175, 182, 197 numaralı toplam 47 deyim yüksek derecede, geriye kalan toplam 150 deyim ise orta derecede tanınırlardır. Dördüncü sınıfların bulgularında düşük düzeyde tanınan deyimlere rastlanmamıştır. Çalışma grubunda yer alan toplam 901 öğrencinin deyimleri tanıma durumuna birlikte bakıldığında, 14, 15, 32, 34, 47, 50, 66, 69, 72, 102, 110, 117, 120, 126, 130, 132, 133, 145, 166, 174, 175, 182 numaralı deyimleri yüksek, 17, 49, 79, 146, 159 numaralı deyimleri düşük ve geriye kalan toplam 170 deyim orta derecede tanındıkları görülmüştür.

Deyimlerin Tanınırlık Düzeyi Sınıflara Göre Farklılık Göstermekte midir?

Nitel değişkenler için ki-kare (Pearson Chi-Square), Fisher-Freeman-Halton Test kullanılmıştır. Çalışmada anlam düzeyi $\alpha=0.05$ olarak alınmış olup, istatistiksel analizler SPSS v.21 programı kullanılarak yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 145, 146, 147, 148, 150, 153, 154, 155, 160, 163, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 178, 180, 181, 184, 185, 189, 190, 192, 193, 194, 196 ve 197 numaralı deyimlerin tanınırlık düzeyleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterirken; 6, 7, 11, 17, 21, 32, 35, 38, 42, 49, 59, 60, 65, 67, 71, 82, 85, 86, 87, 95, 105, 109, 120, 123, 129, 131, 139, 141, 142, 143, 144, 149, 151, 152, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 164, 169, 176, 177, 179, 182, 183, 186, 187, 188, 191, 195 numaralı deyimlerin tanınırlık düzeylerinin ise sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Genel olarak, incelenen deyimlerin tanınırlık düzeyleri ile sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür.

Deyimlerin Tanınırlık Düzeyi Cinsiyete Göre Farklılık Göstermekte midir?

Nitel değişkenler için ki-kare(Pearson Chi-Square), Fisher-Freeman-Halton Test kullanılmıştır. Çalışmada anlam düzeyi $\alpha=0.05$ olarak alınmış olup, istatistiksel analizler SPSS v.21 programı kullanılarak yapılmıştır.6, 8, 17, 22, 34, 36, 43, 49, 53, 59, 64, 65, 70, 83, 84, 92, 95, 96, 98, 100, 104, 110, 120, 12, 7, 131, 132, 133, 135, 136, 138, 140, 141, 142, 144, 146, 149, 159, 160, 174, 177, 182, 185, 186, 194, 195 numaralı deyimlerin tanınırlık düzeyleri cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterirken; 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35,

37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 97, 99, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 134, 137, 139, 143, 145, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 197 numaralı deyimlerin tanınırlık düzeylerinin ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Genel olarak deyimlerin tanınırlık derecelerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, Gülten Dayıoğlu'nun 8 yaş ve üstü okuyucular için yazmış olduğu öykülerinde yer alan deyimlerin saydamlık ve katılımcılar tarafından tanınırlık derecesinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında, deyimlerin tanınırlık derecesinin sınıflara ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği sorgulanmıştır.

Buna göre ilk olarak, çalışmanın örnekleminde yer alan 54 öyküden 197 deyim tanınırlık derecesini belirlemek için sözdizimsel bir yapı olarak ortaya koydukları gerçek anlam ve sözlükte geçen deyim anlamlarını içeren bir tablo hazırlanmış ve uzmanlardan deyimlerin gerçek anlamı ile deyim anlamları arasındaki anlamsal ilişkiyi "yakın ilişkili", "kısmen ilişkili" ve "ilişkisiz" biçiminde belirlemeleri istenmiştir. Yapılan anlamsal çözümleme sonucunda, örnekleminde yer alan 197 deyim tanınırlık derecesinin 31'inin (%15,7) yakın ilişkili, 99'unun (%50,3) kısmen ilişkili ve 67'sinin (%34,0) ilişkisiz deyimlerden oluştuğu bulgulanmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan bir diğeri, çalışma grubunda yer alan ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin örnekleminde bulunan deyimlerin üçte ikisinden fazlasını orta derecede tanıdıklarıdır. Öte yandan, ikinci sınıf öğrencilerinin 4 deyim yüksek, 6 deyim düşük derecede tanıdıkları, üçüncü sınıf öğrencilerinin 32 deyim yüksek, 6 deyim düşük derecede tanıdıkları ve son olarak dördüncü sınıf öğrencilerinin 47 deyim yüksek derecede tanıdığı, düşük derecede tanıdığı deyim ise olmadığını göstermiştir.

Araştırmanın üçüncü sorusu çerçevesinde, deyimleri tanıma derecesi bakımından sınıflar arası fark olup olmadığını sorgulamaya yönelik yapılan Fisher-Freeman-Halton testi sonucunda, 145 deyim tanınırlık derecesinin sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği, 52 deyim tanınırlık derecesinin ise sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Genel olarak, incelenen deyimlerin tanınırlık dereceleri ile sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Peçenek'in (2009) 11-15-19 yaşlarından oluşan üç grup üzerinden gerçekleştirdiği çalışmasının sonuçları da deyimlerin tanınırlık dereceleriyle yaş arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir.

Deyimlerin saydamlık derecesi, kişinin karşılaştığı imgesel yapıyı anlamlandırmasında önemli bir değişkendir. Yapılan çalışmaların sonuçları, deyimlerin gerçek anlamıyla imgesel anlamı arasındaki ilişki yakınlaştıkça alımlayıcı tarafından kavranmasının da kolaylaştığı yönündedir (Gibbs, 1987; Levorato ve Cacciari, 1999). Daha önceden de belirtildiği üzere, çocuk okurların tanımadıkları ve anlamını bilmedikleri deyimlerin deyimsel anlamını yapılandırmak için işlettikleri stratejilerden birisi anlamsal çözümlemedir. Çocuğun anlamsal çözümleme yapabilmesi için deyimi oluşturan bileşenlerden en az birinin gerçek anlamıyla deyimsel anlamı arasında ilişki olmasıdır. Bu yönüyle, incelenen yapıtlarda yer alan toplam deyimlerin %72,7 gibi büyük bir oranla saydamlık derecesi açısından yüksek ve orta dereceli olması çocuk okurların anlamsal çözümleme yaparak, deyimsel anlamı yapılandırmasına olanak tanıyacak özellikte olduğu söylenebilir.

Levorato ve Cacciari'nin (1995, 1990; akt. Cain, Towse ve Knight, 2009) araştırma bulgularına göre oluşturdukları "bütünsel olgunlaşma modeli"ne (global elaboration model) göre bağlam, deyimlerin edinilmesi ve anlaşılmasında önemli bir etkidir. Opak yani deyimi oluşturan bileşenlerin tümü gerçek anlamıyla ilişkisiz olduğunda çocukların anlamsal çözümleme yapabilmesi olanaklı değildir. Bu yüzden okur eğer bu tür deyimlerin anlamını bilmiyorsa anlamlandırma sürecinde bağlamsal çıkarım stratejisini işletmesi gerekir. Bu yönüyle, çocuk okurların araştırmada saydamlık derecesi düşük bulgularanan deyimleri, estetik bir dil ve anlatımla oluşturulmuş bağlam ipuçlarını kullanarak edinmeleri açısından Gülten Dayıoğlu'nun incelenen yapıtlarının önemli bir kaynak olduğu söylenebilir.

Tanınırlık, deyimlerin dildeki kullanım sıklığıyla ilgili bir kavramdır (Liu, 2008). Tanınır olmayan, yani okurun daha önceden çok sık ya da hiç karşılaşmadığı deyimler ek bilişsel çaba ile kavranırken, tanınır olan deyimler ek çaba gerektirmeksizin işlenebilir (Cacciari ve Tabossi, 1993; Gibbs, 1980; Cacciari ve Tabossi, 1993; Nippold ve Rudzinski, 1993). Levorato'nun (1993) çalışmasının sonuçları bağlamın okurların tanınırlığı düşük deyimleri anlamlandırmasında olumlu etkisinin olduğu yönündedir. Ayrıca sözü edilen çalışmanın sonuçlarında, öyküleyici bağlam içinde sunulan deyimlerin, bağlam dışında tek başına sunulan deyimlere oranla daha kolay kavrandığı görülmektedir. Bunun yanında, okurken ya da dinlerken bir deyimle karşılaşılması deyimlerin tanınırlığını etkiler (Nippold ve Taylor, 2002; Aljabri, 2013). Gülten Dayıoğlu'nun yapıtlarının sağladığı estetik bağlam yoluyla büyük çoğunluğu orta derecede ve az bir bölümü de düşük derecede tanınır olan deyimlerin 8 yaş ve üstü okuyucular için tanınırlık derecesinin yükselmesi bakımından önemli bir işlevi yerine getirdiği söylenebilir. Yalnızca yüksek derecede tanınır deyimlerle örüntülenmiş yazınsal bir yapıtların öğrencilerin imgesel dil edincinin gelişmesine fazla bir katkısı olmayacaktır. Cooper (1998), bağlamsal ipuçlarının kullanılmasını, deyimlerin anlamlarının tahmin edilmesinde kullanılacak en başarılı strateji olduğunu ileri sürmektedir. Bu yüzden, özellikle 8-10 yaş grubunda yer alan öğrencilerin dil gelişimi ve deyimsel yapıları hızlı

ve doğru anlamlandırabilmesi ve kullanabilmesi için nitelikli yazınsal yapıtlarla buluşmalarının önemli olduğu söylenebilir.

Levorato (1993) çocukların deyimleri kavrama konusundaki gelişimlerini 0-5 aralığında altı aşamalı bir model üzerinden açıklamaktadır. Buna göre 0 aşamasında 6 yaşından küçük çocuklar deyim oluşturan bileşenleri temel anlamıyla işleyerek deyim yorumlarlar. Birinci aşamada erken çocukluk döneminde 6 yaşında çocuklar deyim inşesal niteliğini kavramaya başlarlar. Fakat hâlâ temel anlamda işlemlemeye devam etmektedirler. İkinci aşamada, 7-8 yaşlarında deyimleri yorumlamada bağlamı kullanmayı öğrenirler ve deyim işlemlerken yorumlayıcı stratejilere başvurarak, temel anlamıyla yorumlama davranışlarını azaltmaya başlarlar. Üçüncü aşamada, 9-10 yaşlarında deyim inşesal anlamını edinmeye başlarlar. Fakat henüz çocuğun deyim edinimi sınırlıdır. Dördüncü aşamada, çocuklar tanınırlığı yüksek deyimleri çözümlerler. Son aşamada, çocuk eksiksiz inşesal dil örgüsüyle deyim inşesal anlamına yönelik yorumunu yapabilir. Bu modelde, çocukların uyarılarla karşılaşma sıklığına göre anlamsal çözümler ve bağlamsal çıkarım becerilerin daha hızlı yapılabileceği ve deyimleri kavrama konusundaki gelişimin de daha erken sağlanabileceği belirtilmektedir.

Çocuk doğduğu andan itibaren sosyal bir çevrede yaşamaya başlar ve bu çevre onun dil gelişimini önemli ölçüde etkiler. Ancak modeller kadar çocuk edebiyatı ürünleriyle zenginleştirilmiş dil çevreleri de çocukların dili kazanmalarında ve yaratıcı şekilde kullanmalarında destekleyici etkenlerdir (Güven ve Bal, 2000:13; Sever, 2010:36). Çocuk edebiyatı ürünlerinden biri olan öyküler de, çocuğa okumayı sevdiren, onların sözcüklerini geliştirip, dili doğru ve güzel kullanmaları yönünde örnek alınabilecek edebî metinler içindedir (Sis ve Gökçe, 2009:1976).

Çocuklara seslenen yazınsal metinlerden beklenen en önemli dil ve anlatım özelliği, yapıtın çocuğun dilsel ve bilişsel gelişim sürecine katkıda bulunabilecek sözcükleri de içermesidir. Bu nitelikteki yapıtlarda deyim, kalıp söz gibi çeşitli dilsel öğelerin kurgunun akışı içerisinde ve metnin bağlamı aracılığıyla çocuğa kazandırılması yazınsal metnin sunduğu önemli olanaklardandır. Yapıtın içerik bakımından bu dilsel özellikleri yansıtan bir konu yapılandırmasına sahip olması gerekir. Dayıoğlu'nun yapıtlarındaki konu ve olayların çeşitliliği, bu konuların işlenişinde kullandığı biçim, yapıtlarını dilsel içerik bakımından zengin kılmıştır. Bu inceleme sonucunda, alan yazında yer alan kuram, model, yaklaşımlar ve araştırmannın çalışma grubundan elde edilen bulgular temelinde Dayıoğlu'nun çocuklara seslenen yapıtlarında yer alan deyimlerin saydamlık ve tanınırlık derecesi bakımından 8 yaş ve üstü okurların anlamsal çözümler ve bağlamsal çıkarım stratejilerini işletmeleri açısından olumlu özellikler taşıdığı söylenebilir.

Eldeki araştırmada Gülten Dayıoğlu'nun öykülerindeki deyimler incelenmiştir, başka bir çalışmada aynı öyküler, atasözleri bakımından da incelenebilir. Ayrıca çocuk yazınının farklı yazarlarına ait yapıtları üzerinde de benzer çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Abrahamsen, E. & Burke-Williams, D. (2004). Comprehension of idioms by children with learning disabilities: Metaphoric transparency and syntactic frozenness. *Journal of Psycholinguistic Research*, 33(3), 203-215.
- Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aljabri, S. S. (2013). EFL Students' judgments of English idiom familiarity and transparency. *Journal of Language Teaching and Research*, 4(4), 662-669.
- Arıca Akkök, E. (2007). Deyimlerin anlambilimsel ve bilişsel özelliklerine göre tahmin edilebilirliği: Yabancı dilde bir uygulama. *Dil Dergisi*, 138, 18-33.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bayat, N. ve Çetinkaya, G. (2014). Tanınırlık ve saydamlık derecesi bakımından deyimlerin anlaşılabilirliği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (17), 205-232.
- Cacciari, C. & Tabossi, P. (1993). Idioms: Processing, structure, and interpretation. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cacciari, C., & Glucksberg, S. (1991). Understanding idiomatic expressions: The contribution of word meanings. In G.B. Simpson (Ed.), *Understanding word and sentence* (ss. 217-240). The Netherlands: North-Holland.
- Cain, K., Oakhill, J. & Lemmon, K. (2005). The relation between childrens reading comprehension level and their comprehension of idioms. *J. Experimental Child Psychology*, 90, 65-87
- Cain, K., Towse, A. & Knight, R. S. (2009). The development of idiom comprehension: An investigation of semantic and contextual processing skills. *Journal of Experimental Child Psychology*, 102, 280-298.
- Cooper, T. (1998). Teaching idioms. *Foreign Language Annals*, 2(31), 255-266.
- Fernando, C. & Flavell, R. (1981). On idiom: Critical views and perspectives. *Exeter Linguistic Studies*, 5, 18-48.
- Fraser, B. (1970). Idioms within a transformational grammar. *Foundations of Language*, 6, 22-42
- Gibbs, R. W. (1987). Linguistic factors in children's understanding of idioms. *Journal of Child Language*, 14, 569-586.
- Gibbs, R. W. (1991). Semantic analizability in children's understanding of idioms. *Journal of Speech and Hearing Research*, 34, 613-620.
- Gibbs, R.W. (1980). Spilling the beans on understanding and memory for idioms in conversation. *Memory and Cognition*, 8, 148-164.
- Güven, N. ve Bal, S. (2000). *Dil gelişimi ve eğitim: 0-6 Yaş dönemindeki çocuklar için destekleyici etkinlikler*. İstanbul: Epsilon Yayını.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi. (10. Basım)*. Ankara: NobelYayın Dağıtım.

- Karataş, T. (2011). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sütun Yayınları.
- Lacroix, A., Aguert, M., Dardier, V., Stojanovik, V. & Laval, V. (2010). Idiom comprehension in French-speaking children and adolescents with Williams' syndrome. *Research in Developmental Disabilities, 31*, 608–616.
- Levorato, M. C., & Cacciari, C. (1999). Idiom comprehension in children: Are the effects of semantic analysability and context separable? *European Journal of Cognitive Psychology, 11*, 51–66.
- Levorato, M.C. (1993). The acquisition of idioms and the development of figurative competence. In C. Cacciari & P. Tabossi (Eds), *Idioms: Processing, structure, and interpretation* (ss.101-128). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Liu, D. (2008). *Idioms: Description, comprehension, acquisition, and pedagogy*. New York: Routledge.
- Nippold, M. A., & Taylor, C. L. (1995). Idiom understanding in youth: Further examination of familiarity and transparency. *Journal of Speech and Hearing Research, 38*, 426-433.
- Nippold, M. A., & Taylor, C. L. (2002). Judgements of idiom familiarity and transparency: A comparison of children and adolescents. *Journal of Speech and Hearing Research, 45*, 384–391.
- Nippold, M.A., & Rudzinski, M. (1993). Familiarity and transparency in idiom explanation: A developmental study of children and adolescents. *Journal of Speech and Hearing Research, 36*, 728–737.
- Nordmann, E., Cleland, A. A. & Bull, R. (2014). Familiarity breeds dissent: Reliability analyses for British-English idioms on measures of familiarity, meaning, literality, and decomposability. *Acta Psychologica, 149*, 87–95.
- Peçenek, D. (2009). The Role of Familiarity and Semantic Analyzability in Children's, Adolescents' and Adults' Understanding of Idioms. S. Ay, . Aydın, İ. Ergenç, S. Gkmen, S. İşsever ve D. Peçenek (Yay.) içinde, *Essays on Turkish Linguistics Proceedings of the Fourteenth International Conference on Turkish Linguistics* (ss.197-206). Harrassowitz Verlag: Wiesbaden.
- Qualls, C.D. & Harris, J.L. (1999). Effects of familiarity on idiom comprehension in African American and European American fifth graders. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 30*, 141-151.
- Schweigert, W. A. (1986). The comprehension of familiar and less familiar idioms. *Journal of Psycholinguistic Research, 15*(1), 33-45.
- Seberian, N. & Fotovatnia, Z. (2011). Idiom Taxonomies and Idiom Comprehension: Implications for English Teachers. *Theory and Practice in Language Studies, 1*(9), 1231-1235.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sis, N. ve Gkçe, B. (2009). Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk yklerinde Yansımalar ve Kalıp Sözler. *Turkish Studies, International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 4*/3, 1975-1989

◆ Duygu Uçgun / Gökhan Çetinkaya

Subaşı-Uzun, L. (1991). Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri. *Dilbilim Araştırmaları*, 1991, 29-39.

Swinney, D.A., & Cutler, A. (1979). The access and processing of idiomatic expressions. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 18, 523-534.

Yazarın İncelenen Yapıtları

DAYIOĞLU, Gülten (2014). **Azat Kuşu** (24. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2013). **Damdaki Korkuluklar** (4. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2014). **Deli Bey** (25. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2013). **Kır Gezisi** (23. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2013). **Kırmızı Bisiklet** (4. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2013). **Neşeli Boyacı** (23. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2014). **Sıcak Ekmek** (27. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2013). **Şenlik Günü** (23. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2013). **Uçan Motor** (23. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

DAYIOĞLU, Gülten (2013). **Uçurtma** (23. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Ek-1: Örnekleme oluşturun deyimler

DEYİMLER							
1	Cana yakın	52	Dillere destan olmak	103	Sokaklara dökülmek	154	Gözüne kestirmek
2	İple çekmek	53	Har vurup harman savurmak	104	Ayağı alışmak	155	Sinek avlamak
3	Ad takmak	54	Kokusu burnunda kalmak	105	Ağır basmak	156	Zaman ldrmek
4	Aklından geçirmek	55	Ağızdan ağıza yayılmak	106	Küçük düşmek	157	Allah emri olmak
5	Başına dert açmak	56	Kulak asmamak	107	Dile gelmek	158	İ açmak
6	Göze almak	57	Bağrına basmak	108	Oralı olmamak	159	Siftinip durmak
7	Yüzünü buruşturmak	58	Günahı boynuna olmak	109	Meydan okumak	160	Ayp etmek
8	Sesi soluğu ıkmmak	59	Bıyık altından glmek	110	d kopmak	161	Tezgaah açmak
9	Haber salmak	60	Eli varmamak	111	Toz kondurmamak	162	Yüreği şişmek
10	Sevincinden tavana sıçramak	61	Dil uzatmak	112	Yıllar akıp geçti	163	Geçimini sağlamak
11	Yanında hiç kalmamak	62	ileden çıkarmak	113	İçine kapanmak	164	Zoruna gitmek
12	İçi ezilmek	63	Dört elle sarılmak	114	İçi kazanmak	165	Akil ğretmek
13	Burnunu sokmak	64	Gözünün önüne gelmek	115	Ne yapacağını şaşırmak	166	Klahları değişmek
14	Yüzü glmek	65	Dişlerinin pası silinmek	116	Gzdesi olmak	167	İçine dert olmak
15	Tadına doyamamak	66	Sevinçten (havalara) uçmak	117	Gönlünü almak	168	Kimseye muhtaç olmamak
16	Diken üstünde durmak	67	Gölgede bırakmak	118	Yüz vermemek	169	İçine dalmak
17	zencinden lmek	68	Yüzüne bile bakmamak	119	Yüz bulmak	170	Canı ıkmak
18	Sözünü kesmek	69	Can sıkıntısından patlamak	120	Güler yzly olmak	171	Elinde kalmak
19	Anlam verememek	70	Gözleri dolmak	121	Burun buruna gelmek	172	Gözünün önünden geçmek
20	Ağırına gitmek	71	Gözlerinin içi parlamak	122	Rahat bir soluk almak	173	Eli kolu bağlanmak
21	Dilinden anlamak	72	Hava atmak	123	ile çekmek	174	Lafın gelişi
22	Kendini alamamak	73	Yüreği ağzına gelmek	124	El birlik olmak	175	Dişini sıkmak
23	Ortaya ıkmak	74	Gz kamaştırmak	125	Gz açıp kapayınca dek	176	Donup kalmak
24	Küçük görmek	75	Kendini kaptırmak	126	Tadını ıkarmak	177	Gücüne gitmek
25	Boğazına dğmlenmek	76	Canı burnunda olmak	127	Olmazı oldurmak	178	Gln duruma düşmek

◆ Duygu Uçgun / Gökhan Çetinkaya

26	Yeniden doğmuş gibi olmak	77	Gözden düşmek	128	Her kafadan bir ses çıkmak	179	Yerden göğe kadar haklı olmak
27	Can atmak	78	Ölse de sözünden dönmek	129	Canıyla uğraşmak	180	Boynu bükülmek
28	Kan dökmek	79	Pilavdan dönenin kaşığı kırılın	130	Ders vermek	181	Hayata küsmek
29	Düşmanlık beslemek	80	Gözünü yememek	131	Gözdağı vermek	182	Düşünüp taşınmak
30	Yol almak	81	Yerin dibine girmek	132	Söz vermek	183	Yaşam sevinci
31	Göz gözü görmemek	82	Gözden çıkarmak	133	Yorgun düşmek	184	Soru yağmuruna tutmak
32	Yola koyulmak	83	Başına üşüşmek	134	Canını kurtarmak	185	Havasına kapılmak
33	Carla başla yardım etmek	84	Sırtı pek karnı tok olmak	135	Sözünü kestirip atmak	186	Acısını köreltmek
34	Suluk soluğa kalmak	85	Soluğu ensemizde olmak	136	Yakasını kurtaramamak	187	Koltukları kabarmak
35	Göz kulak oluvermek	86	Yarı aç yarı tok olmak	137	Yüzünü kara çıkarmak	188	Aklı gitmek
36	Gücünü toplamak	87	Aklı kalmak	138	Korktuğu başına gelmek	189	Umutları boşa gitmek
37	Gözünün önünden gitmemek	88	Kendini dışarı atmak	139	Başına birşey gelmek	190	Sararıp solmak
38	Gözünü ilişmek	89	Sevinci kursağında kalmak	140	Akan sular dururdu	191	Diline dolamak
39	Zor duruma düşürmek	90	Sevaba girmek	141	Düşman kesilmek	192	Ağzını bıçak açmamak
40	İçinden geçirmek	91	Cennetlik olmak	142	Akla kararı seçmek	193	Söyleyecek söz bulamamak
41	Göz atmamak	92	Kendini sokaklara vurmak	143	Geçim sıkıntısı	194	Dar gelirli olmak
42	Yolunu tutmak	93	Durumu ağırlaşmak	144	İş tutmak	195	Gözünü dışarıda olmak
43	Peşine düşmek	94	Kulak kesilmek	145	Ekmek parası kazanmak	196	Dile getirmek
44	Başına devlet kuşu konmak	95	Ok gibi yerinden fırlamak	146	Sökün etmek	197	Midesi kazınmak
45	Umutsuzluğa kapılmak	96	İşin ucundan tutmak	147	Hazıra konmak		
46	Gözünü doymamak	97	İç çekmek	148	Kafaya yatmak		
47	Gözünü dört açmak	98	Açgözlü olmak	149	Yana çıkmak		
48	Birbirini yemek	99	Doymak bilmemek	150	Ayakaladı olamak		
49	Cascavlak bırakmak	100	Sert çıkmak	151	Para kırmak		
50	Kendini beğenmek	101	Akil erdirememek	152	Kendine çekmek		
51	Emekleri boşa gitmek	102	Söz almak	153	Aklından çıkmamak		